

Universitätsbibliothek Wuppertal

**Q. Horatii || Flacci Sermo-||nvm, sev Satyra-||rvm, sev
Eclogarvm libri || duo: Epistolarum li-||bri totidem.**

Horatius Flaccus, Quintus

Francofurti ad Moenum, 1577

4.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-306](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-306)

A nuans orationem Damasippus, omitto (inquit) cultum maiorem censu, significat autem his verbis, Horatium sumtuosius & viuere, & vestiri, quàm census eius ferat. Non dubium est autem, quin Horat. dum sibi parum parcat, aliorum vitia urbanè notet, atque infectetur. huc pertinet illud epist. 17. lib. 1. *Gloria quem supra vireis, & vestit, & vnguit, &c.*

TENEAS DAMASIPPE TVIS TE.] id est, tuis te vitijs contineto: aliena autem ne tangito. fatis multa habes vitia: noli esse in alienis exquirendis, & aperiendis curiosus. habes domi, quod agas.

MILLE PVELLARVM] Hæc quoque sunt Damasippi Horatio libidinem, & insanos amores obijcientis. nam repetendum est *deo xovis non dico.*

O MAIOR TAND. PARC. INSANE] tertio Horatius iubet Damasippum finem facere sui obiurgandi, ac reprehendendi, hoc modo: ô Damasippe, quæso desinas tandem tu, qui me infanior es, mihi minus infano maledicere: parcius me obiurgato, cum tu sis me vitiosior, stultior, atque infanior. tale ferè est illud ex sat. 3. lib. 1. *quid tu? Nullane habes vitia? immo alia, & fortasse minorâ.*

B

SATYRA 4.

VNDE, & quò Catius? non est mihi tempus, auenti

Ponere signa nouis præceptis: qualia vincant

Pythagoran, Anytique reum, doctumque Platona.

Peccatū fateor, cum te sic tempore leuo Interpellarim: sed des veniam bonus, oro.

Quòd si interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:

C Siue est natura hoc, siue artis, mirus utroque.

Quin id erat curæ, quo pacto cuncta tenerem:

Vt poteres tenuis, tenui sermone peractas.

Ede hominis nomen: simul & Romanus, an hospes.

Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.

Loga quibus facies ouis erit. illa memèro, Ut succi melioris, & ut magis alba rotundis,

Ponere. namque marem cohibent callosa vitellum.

Cole suburbano qui siccis creuit in agris, Dulcior irriguo nihil est elutius horto.

Si vespertin' subito te oppresserit hospes: Ne gallina malum resposet dura palato,

Doctus eris viuam misto mersare Falerno. Hoc teneram faciet. pratensibus optima

fungis

Natura est: alijs male creditur. ille salubreis

Æstates peraget, qui nigris prædia moris Finiet, ante grauem qua legerit arbore solem.

Aufidius forti miscebat mella Falerno: Mendosè: quoniam vacuis committere

venis

Nil, nisi lene, decet. leni præcordia mulso Prolueris meli, si dura morabitur aluus:

Mitulus, & viles pellēt obstātia concha, Et lapathi breuis herba, sed albo non sine

Coo.

Lubrica nascētes implent cōchylia luna. Sed non omne mare est generosa fertile

testæ.

Murice Baiano melior Lucrina Peloris. Ostrea Circæis, Miseno oriūtur echini.

Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.

Nec sibi cenarum quiuis temere arroget

artem,

Non prius exacta tenui ratione saporū. Nec satis est cara pisceis auerrere mēsa,

Ignarum quibus est ius aptius, & quibus asis.

Languidus in cubitum iam se conuiuare ponet.

Vmber, & iligna nutritus glāde, rotūdas Curuat aper lanceis carnē vitātis inertē.

Nam Laurens malus est, vluis, & arundine pinguis.

Vinea submittit capreas non semper eduleis.

N n ij Facun-

- A Facundi lepore sapiens sectabitur armos. Nam facie præstant. Vennucula conue-
 Piscibus atque aibus qua natura, & fo nit ollis.
 ret etas, Rectius Albanam fumo duraueris uua.
 Ante meum nulli patuit quæ sita palatū. Hanc ego cum malis, ego facem primus,
 Sunt, quorū ingenium noua tantum cru- & alec,
 stula promit. Primus & inuenior piper album cum sale
 Nequaquam satis in re una consumere nigro
 curam: Incretum, puris circumposuisse catillis.
 Ut si quis solum hoc, mala ne sint uina, la Immane est vitium, dare millia terna
 boret, macello:
 Quali perfundat pisceis securus oliuo. Angustoque vagos pisceis urgere catino.
 Massica si caelo supponas uina sereno: Magna mouet stomacho fastidia, seu pu-
 Nocturna, si quid crassi est, tenuabitur er unctis
 aura: Tractauit calicem manibus, dum furta
 Et decedet odor neruis inimicus: at illa ligurrit:
 Integrum perdunt lino uitiata saporem. Siue granis veteri cratera lim^o adhesit.
 B Surrētina uaser qui miscet face Falerna Vilibus in scopis, in mappis, in scobe qua-
 Vina, columbino limum benè colligit ouo: rus
 Quatinus ima petit, uoluens aliena vi- Cōsistit sumtus? neglectis, flagitiū ingēs.
 tellus. Ten lapides varios lutulenta radere pal-
 To stis marcentem squillis recreabis, & ma:
 Afra Et Tyrias dare circum illota toralia ve-
 Potore cochlea. nam lactuca innatat acri steis,
 Post uinum stomacho: perna magis, ac Oblitum, quanto curam, sumtūmq; mi-
 magis hillis norem
 Flagitat in morsus refici. quin omnia ma- Hac habeant, tanto reprēdi iustius illis,
 lit, Quæ, nisi diuitibus, nequeant continge-
 Quaecumq; immundis feruent allata po- re mensis?
 pinis. Docte Cati per amicitia, diuōsq; rogat,
 C Est opera pretium duplicis pernoscere iu Ducere me auditum, perges quocumq; F
 ris memento.
 Naturam. simplex è dulci constat oliuo: Nam quamuis referas memori mihi pe-
 Quod pingui miscere mero, muriāq; de- ctore cuncta:
 cebit: Non tamen interpres tantundem iuue-
 Non alia, quàm, quā Byzantia putruit ris. adde
 orca. Vultum, habitūque hominis: quem tu
 Hoc ubi confusum sectis inferbuit her- uidisse beatus
 bis: Non magni pendis, quia contigit: at mi-
 Corycioque croco sparsum stetit: in super hi cura
 addes Non mediocris inest, fonteis ut adire re-
 motos,
 Pressa Venafrana quod bacæ remisit oli- Atque haurire queam vitæ præcepta
 uæ. beata.
 Picens cedunt pomis Tiburtia succo.

A VNDE, ET QVÒ] sic orditur Phædrum Platon. *φίλε Φαῖδρε πρὸς δὴ, καὶ πρὸς δὴν*, id est, care Phædre, quò, & vnde?

CATIUS] Catus philosophus Epicureus Insuber: de quo M. Tull. epist. ad Cassium lib. 15. *Nam, ne te fugiat, Catus Insuber Epicureus, qui nuper est mortuus, quæ ille Gargetius, etiam ante Democritus εἰδωλὰ, hic spectra nominat.* Id eodẽ lib. eundẽ Catium, & Amafanium, [seu Amafiniũ,] *malos verborum interpretes* appellat. Hunc inducit Horatius apud se quarentem, & cogitantem quibus nominibus vtatur in interpretandis, & Latine exprimendis Epicureis quibusdam præceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatus, obsonia, condimenta, & similia pertinent. Itaq; interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, respondet, se esse occupatissimum in appellandis, & exprimendis ijs, quæ dixi, præceptis.

NON EST MIHI TEMP.] non est mihi tempus vacuum: non sum vacuus, dum cupio litteris & memoriæ mandare noua quædam præcepta

B Pythagoricis, Socraticis, Platonicis potiora.

AVENTI PONERE SIGNA] cupienti imponere nomina nouis præceptis, numquam à quoquam traditis, eadẽque litteris mandare. *signa* interpretor nomina, & vocabula rerum. nomina enim sunt rerum notæ, & σημεῖα, id est, signa, vt docet Aristoteles. Idcirco ea appellat Horatius indicia epist. de arte poet. *si forte necesse est Indicijs monstrare recentibus abdita rerum.* eodem pertinet illud in ead. epist. *licuit, semperque licebit Signatũ presente nota producere,* seu (vt alij legũt) *procedere nomen.* licet etiam interpretari *signa ponere,* litteris mandare. Nam etiam litteræ sunt notæ, & signa rerum. Vir quidã doctissimus, idẽmq; amplo sacerdotio præditus dicebat, per signa significari imagines, quæ adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam sententiam quamuis non improbem (nam vt litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & conseruatur: præterea vtræque ad res significandas comparatæ sunt, quemadmodum & vocabula) tamen signorũ appellatione mihi magis placet, voces, & nomina aut litteras, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cum constet, hunc Catum nominibus, & vocabulis Latinis disciplinam Epicuream explicuisse, literis que mandasse, vt suprâ ex M. Tullio ostendimus.

QUALIA VINCANT PYTH. ANYT.] id est, quæ talia sunt, vt Pythagoræ, Socratis, Platonis disciplinam vincant: vel simpliciter, cuiusmodi præcepta vincere possint, &c. in cod. Iann. scriptum erat *vincant:* itaque postea scriptum reperi in Nicotianis & Clericano, & duobus alijs: in Ruffardinis duobus, & tribus alijs *vincent:* in vulg. *vincunt.* ego *vincent* non improbo. *vincent* tamẽ malo. Verumtamen iudicent docti.

TEMPORE LEVO] tempore inopportuno: intempestiue. cuius contrar. *dextro tempore.* sat. 1. huius lib.

INTERCIDERIT] è memoria interea effluxerit. hæc enim vis est huius verbi: quemadmodum interceptæ litteræ dicuntur, quæ interea

dum afferuntur ad eum, ad quem datæ sunt, ab alio capiuntur.

REPETES MOX.] vel memoria repetes, vel simpliciter retractabis, & recoles.

SIVE EST NAT. H. SIVE ART. M. V.] qui, siue memoria natura constet, siue arte, utroque mirum in modum excellis: vel ita: qui, siue hæc res, in qua tu occupatus es, sit naturæ, siue doctrinæ, in vtraque præstas.

QVIN ID ERAT CVRÆ] immo (inquit Catus) hoc ipsum agebãm, quemadmodum omnia memoriæ mandarem. Itaque non erit mihi molestum, neque alienum à meo instituto, & consilio, tibi illa narrare. sic enim facilius memoriæ infigam.

RES TENVEIS] res subtilis, tenuiterque limatas, & quæ sub aspectum non cadunt: tantum cogitatione comprehenduntur.

LONGA QVIB. FAC. OVIS] Primum, quid hac de re tradiderint probati scriptores, proponam: deinde sententiam Horatij (si id consequi poterò) explicabo. Aristoteles igitur ita scribit libro sexto de histor. animal. *ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξεία τὰν ὀῶν, θήλεια τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ περιφέρειαν ἔχοντα καὶ τὸ ὄζυ, ἀρρενεα,* id est, ea quidem oua, quæ longa sunt, & acuta, feminam excludunt: quæ autem rotunda, & obtusa ab ea parte, quæ acuta solet esse, marem. Plinius autem lib. 10. cap. 52. *planè pugnantiã tradit his verbis, faminam edũt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem.* Columella lib. 9. cap. 5. cum Plinio congruit his verbis. *Cũm volet quis quamplurimos mares excludi, longissima quæq; & acutissima oua subijciat; & rursus cum faminam, quam rotundissima.* Veniamus nũc ad Horat. qui non videtur à Plinio, & Columella discrepare. hoc enim dicit, mea quidem sententia: oua, quibus longa est figura, seu forma, meliore sunt succo, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memeto apponere potius, quàm rotunda. nã hæc, quæ dico, longa, cum sint veluti callo obducta, id est, dura, marem vitellum continent. at ea, quæ marem vitellum continent, ijs meliora, & salubriora sunt, quæ femineum. Immo fortassè hoc potius sentit Horatius, & cum Aristotele cõsentit: hoc modo, *namque marem cohib. call. vit.* oua enim callosa, id est, rotunda, vitellum mare cohibent: quæ autem talia sunt, minus salubria sunt, quàm feminea, & longa: quia scilicet, nimis calida sunt.

PONERE.] id est, apponere: vt sat. 2. lib. 1. *positum sic tangere nolit.*

IRRIGVO] qui irrigare solet. sat. 1. huius lib. *Irrigũmque mero sub noctem corpus habento.*

COLE SVBVRB. QVI SICCA. CR.] ordo verborum, & sententia hæc est: *caulis, seu colis, qui creuit in agris siccis, id est, minimè irrigatis, dulcior est suburbano, vt pote qui creuit in hortis irriguis. quid ita? quia hortus suburbanus, qui crebro irrigari solet, multum deperdit de naturali soli bonitate. in quibusd. libris antiq. legitur Cole: quos secuti sumus. nam vulg. ferè habent omnes Canle.*

SI VESPERTINVS SVBITÒ] id est, si vespere

Na iij rite

Arite imparatum occupauerit: si improviso aduenit hospes, &c. *vesperinus* dictum pro vesperi. nomen pro aduerbio, vt sup. Od. 16. epod. *Nec vesperinus circumgemit versus ouile.* & Virg. de lupo, Georg. 3. *nocturnus obambulat.*

NE GALLINA MALVM.] ne gallina dura malè responset palato, id est, aduerferet, & ob duritiem ingrata sit palato. tralatio est in verbo *responsandi.* respondent enim, qui ferociter & asperè alteri compellanti respondent. epist. 1. lib. 1. *An qui fortuna te respondere superba Liberum & erectum, &c.* & sat. 7. huius lib. *Respondere cupidinibus, contemnere honores.*

DOCTVS ERIS VIVAM] licet & alia ratione quasuis carnis duras, reddere teneras, ad vescendum aptas, atque ad mandendum facileis. sume quodlibet lapathi genus. hanc herbam in ollam, in qua gallinam, seu quas alias carnis coque re cogitabis, imponito. hoc teneras faciet.

MISTO] aqua diluto. quidam legunt *mulso.* quam scripturam minus probo. verumtamen iudicet lector.

ALIIS MALÈ CRED.] id est, alij non sunt tuti: alijs non est tutum vesci. tralatio est in verbo *creditur.*

QVI NIGR. PRAND. MORIS FIN.] non dicit Catus, eum salubreis ætates traducturum, qui, posteaquam se obsonio expleuerit, prædium moris claudet, ac terminabit: (mea quidem sententia) sed, qui nihil præter mora nigra, & matuta manè ex arbore decerpta, in prandio comedit. Nam perspicuè Galenus docet, mora esse principio apponenda.

ANTE GRAVEM SOLEM] quæ legerit antè quàm solis ardor ingrauescat: quod est manè.

AVFIDIUS FORTI MISC.] Aufidius (inquit) mulsum ex Falerno, quod est austerum, & ex melle conficiebat: mendose: quia nihil nisi lenè venis vacuis committendum est. austeritas autem illa vini Falerni etiam in mulso remanebat.

FORTI] austero. erat enim vinum Falernum austerius, vt scribit Athen. Itaque illam austeritatem veteres melle lenire, & mitigare, ex eoque mulsum melle addito conficere solebant. verumtamen non ita poterat ea austeritas minui, neque temperari, vt vini Falerni, seu mulsi ex eo confecti potus in primis poculis salubris esset, vt quidem ait Catus: Vel dic epithetum *austerum.* eò additum esse, quod erat & alterum Falerni genus dulce, vt idem Athen. tradit.

MISCEBAT] eoque ita temperato, & mulso quod ex eo vino, & melle constaret, utebatur in primis poculis.

LENE] quod contrarium est austero: cuiusmodi est vnum genus Falerni, quantumuis melle temperetur.

LENI PRÆC. M.] leni mulso: cuiusmodi esse non poterat id, quod esset ex vino austero, & melle temperatum.

PROLVERIS] supra sat. 5. lib. 1. *Multa prolutus vappananta, atque viator.*

MITVLVS] Apud Athen. lib. 3. si locus est

emendatus, hoc nomen ita scribitur *μύτλος.* verba Athenæi sunt hæc, *τὴν πελλίαν λεγομένην ἴσα εἰς ἀλλοῖς, ἢν Ῥωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι,* id est, fortasse tellinam, quæ nominatur, significat, quam Romani multum appellant. ego autem locum esse mendosum arbitror, legendumque apud Athenæum adiecto *ἴσα μύτλος* vel potius translatis litteris *μίπλος.* nam vtrumque reperitur in libris calamo scriptis: & *mutilus,* & *mitulus:* quorum vtrum sit verum, non est facile, mihi quidem, pronuntiare. apud Martialem lib. 5. ita scribitur hoc nomen, *mytulus:* quod idem est, ac si *mutulus* scriptum sit. nam y, & u, idem valent. Versus Martialis sunt hi, *Ostrea tu sumis stagno saturata Lucrino: Sumitur inciso mytulus ore mihi.* Sed ego hanc quoque scripturam vitiosam esse puto. Quidam mitulos arbitrantur eisdem esse, atque musculos: quos Greci *μύσας* appellant: de quibus Aristoteles lib. 4. de hist. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur satis refellere Athen. nam perspicuè *πελλίνας ἀπὸ τῶν μύτων,* id est, mitulos à musculis distinguit his verbis, *τῶν πελλινῶν λεπτότερα μὲν εἰσὶν αἱ βασιλικαὶ, διαχωρητικαὶ τε, καὶ κῦφα. ἔπ δὲ καὶ ἀσφόμιμοι· αἱ δὲ ποτάμια γλυκύτερα· οἱ δὲ μύσας μέσως εἰσὶ ἀσφόμιμοι, διαχωρητικοί, ἔρηπκοί, &c.* id est, mitulorum tenuiores sunt quidem regij, & aluum mouent, & leues sunt, tum præterea valde alunt: fluuiales autem sunt dulciores: ac musculi mediocriter alunt, mediocriterque aluum, & vrinam mouent. ex his igitur verbis Athenæi perspicuum est inter mitulos, & musculos aliquid interesse.

CONCHÆ.] concharum nomen generale est, & quidem Græcum *κόγχαι* autem videntur esse appellatæ *πέδι τὸ κελύφηναι,* quod est, hiare.

ET LAPATHI BREV. HERBA] lapathum ramicem vocant Latini: quem laudat Lucilius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, non quod eius suauitas in ciborum delicijs locum habeat, quod quidam existimauit: sed quod frugalitatem, & parsimoniam in victu luxuria præstabiliorem esse ducit. sic Hesiodus maluam laudat, & alphodelum, herbas parabileis, plebeias, & viles, significans idem, quod Lucilius, tenuem, ac modicum victum sumtuosis, & opiparis diuitum cenis esse anteponendum. dictus autem lapathus *ἀπὸ τῆς λαπαζῆς,* quod est exinanire, vt supra notauimus ad illum locum, *Aut herba lapathi prata amanti, &c.* Oda 2. epod. Addidit autem hic epithetum *brenis,* per breuem lapathum, ramicem minorem significans, quem *ἔξυλάπιδον* vocant Græci.

LVRICA NASC. IMPL. CONCH.] cur lubrica? an quia aluum leuant, molliunt, & lubrica reddunt? an, vt alij volunt, quod sunt intus læuia, & polita?

GENEROSÆ TESTÆ] conchyliorum generosorum: quæ sunt *ὄσρα κόδερμα,* id est, vt scriptores Latini recentiores appellant, testacea.

LVRINA PELORIS] peloris, ostrei genus chama maius, vt ait Eustathius. *διὸ πελωρίς λέγεται ἀπὸ τοῦ μεγέθους.* iccirco (inquit) peloris propter magnitudinem appellatur. cum quo congruens Athen. lib. 3. ita scribit, *πελωρίδες ὀνομάζουσαν ἀπὸ τοῦ πελώριον. μείζων γὰρ ἐστὶ χίμης καὶ παραλλαγή μὲν ἢ πελωρίς.* Pelorides nominatae sunt à voce *πελώριον,* quod significat

Agnificat magnum, seu ingens, maior enim est cha-
ma peloris, & aliquanto ab ea differt magnitudi-
ne. Varro lib. 4. de lingua Lat. in conchylijs (inquit)
aliqua ex Græcis, ut peloris, ostrea, echinus. Lucrinā
autem intellige in lacu Lucrino captam.

MISENO ORIIVTVR ECHINI] de E-
chinis sic Athen. lib. 3. Echinos autem tum terrenos,
tum marinos, aduersus eos, à quibus captantur,
esse munitissimos, atque vndique septos, spinas
suas, tamquam vallum, opponenteis, testatur
Ion Chius his verbis. At in terra quidem leonis ar-
teis laudo, sed magis echini, quamuis miseris: qui
cum aliorum valentiorum in se impetum sensit,
conuoluto spinoso vndique corpore, rotundus
iaceat aduersus morsus, & tactus omniū animan-
tium tutissimus. verba Græca retulimus ad Od. 4.
epod. Echinorum autem marinorum cum plura
genera sint, scribit Aristoteles, vnum genus esse,
quod in cibum apponi possit, ac debeat, illud vi-
delicet, in quo insint ea, quæ oua magna nomi-
nantur. verba Aristot. sunt hæc lib. 4. ζώνισον. ἐν
ἐχίνων γένος ἐπιόμιμον. πῶτο δ' ὅτιν ἐν ᾧ τὰ καλόμενα ὠὰ μέ-
γιστα γίνονται, καὶ ἐδάδιμα. Misenus autem, seu Misen-
um potius, Baiarum portus est. Plin. lib. 3. cap. 5.

PECTINIB. PATVLIS] Pectines pisceis,
etiam κέναις appellant Græci. Athen. lib. 3. τῶν
κένων ἀπαλώτεροι μὲν εἰσιν οἱ λευκοί. ἄβρωμοι γὰρ καὶ ἐυ-
κοίλιοι τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυρρόων οἱ μείζονες * εὐστομοὶ κοινῶς
δὲ πάντες εὐστόμαχοι, ἔυπεπτοί, ἐυκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ
κρίνου, καὶ πέπερας, id est, Pectinum ij quidem sunt
teneriores, qui albi sunt. saluginem enim non
olent, ex nigris autē & rufis, qui sunt maiores * gu-
statu sunt gratiores. Communiter verò stomacho
sunt accomodati, faciles ad concoquendum, aluo
vtilis, si sumantur cum cumino & pipere.

PATVLIS] cur pectines patulos dicat, ex A-
ristot. lib. 4. intelligere licet, vbi sic scribit: τῶ δὲ δι-
θύρων τὰ μὲν ὅτιν ἀνάπηχα, οἶον οἱ κένες, καὶ οἱ μύες, &c. id
est, eorum, quæ duabus testis contiaentur: alia
sunt patula, ut pectines, & muscoli, &c.

MOLLE TARENTVM] epist. 7. lib. 1. im-
belle Tarentum.

NEC SIBI CENAR. QVIVIS] in cod.
Rain. Card. & Vat. scriptum est, quisq; ex quo
feceramus olim quisquam, quod quamuis valde
probabile sit, malui tamen re diligentius confi-
derata, sequi lectionem receptam, quinis, præfer-
tim multo plurium antiquorum codicum aucto-
ritate confirmatam. Superiora illa pertinent ad
præcepta de ferculis ante cenam: nunc de ijs, quæ
cenæ fercula dicuntur.

EXACTA] exquisita, explorata. Virg. Æn. 1.
socijsq; exacta referre. idē lib. 4. tempus secum ipse,
modumq; Exigit.

CARA PISC. AVERR. MENSA] mensa,
vbi exponuntur venales, ut vult Acron. non est sa-
tis (inquit Catus) pisceis è macello magna impen-
sa coëmere, & quasi euerriculo ad te transferre,
nisi scias, quibus piscibus quod ius conueniat, &
qui pisces assati, qui elixi, sint meliores. Quidam pu-
tant per mensam caram, mensam diuitum signifi-
cari, ut sit hic sensus, non est satis eos pisceis eme-
re, qui diuitibus solis apponi solent, & pisceis di-

uitibus destinatos præripere pretio perfoluto, &
ita ab eorum mensis auersos in tuam transferre. à
quibus dissentio multis quidem de causis, sed eò
maximè, quòd illi legunt, ut vulgò auertere, & ita
eis necessariò legendum. Ego autem auctoritatē
complurium librorum manuscr. fretus auertere.
Itaque sic hunc locum explico, nec satis est pisceis
carò pretio emtos è macello in tuam domū con-
uertere: sed præterea tenendum quibus piscibus
ius conueniat, id est, qui pisces in patina iure mer-
si apponi debeant, & qui assati.

IGNARVM QVIBVS EST IVS] id est, igna-
rum qui pisces debeant cum iure in patina appo-
ni: (patinatio appellat Plautus in Asinaria) &
qui assati.

**ET QVIB. ASS. LANG. IN CVB. SESE
c.]** id est, & qui pisces assati ita sint conuiuii sua-
ues, & grati futuri, ut illi etiam cibo, vinoque con-
ferti, ac saturi, & pænè dicam, nauscentes, in eum
tamen corporis situm sese de integro compo-
nant: quo situ esse solent conuiuii tantisper dum
cibum capiunt. qua de re tameri supra Od. 27.
lib. 1. non nihil dixerimus, ad illum locum, *Et cu-
bito remanete presso*, tamen, ut hunc locum expli-
cemus, pauca quædam præterea nobis dicenda
sunt. Hoc igitur in primis sciendum est, inter pran-
dendum & cenandum, non sedisse veteres illos
Romanos, sed accubuisse. Accumbant autem
singulis in lectis terni, aut quaterni, hoc modo
(nam eadem opera huius verbi vis aperietur) su-
periore parte corporis modicè inflexa, capite le-
uiter erecto, tergoq; aliquantū subleuato, nem-
pe cervicalibus, aut puluillis subiectis: reliqua
parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in
cubito altero nitebantur: atq; vtramque manum
quidem ad epulatum & poculorum vsum adhi-
bebant, sed maximè dexteram. fingamus igitur
treis lectos esse discubitorios, & in singulis qua-
ternos conuiuias discumbere, & mensam rotun-
dam mediam inter treis lectos esse collocatam:
ita fient duodecim conuiuiæ, ex vna mensa com-
muni cibum capientes. iam singulorum lectorū
conuiuiæ, quos quaternos esse posuimus, hoc mo-
do discumbant, ut eius, qui summus accum-
beret, pedes ponè secundum porrigerentur, &
secundi ponè tertium, & ita deinceps: rursus eius,
qui secundus accumberet, occiput ad vmbilicū,
aut pectus primi obuersum esset: & sic deinceps
ceteri accubabant. Quandiu igitur vescebantur,
& potabant, eo corporis situ manebant, vbi verò
cibum capere vel desierant, vel intermiserant,
tum dorsi spinam, quæ antea erat inflexa, & ad
epulandum composita, reponebant, & caput in
cervical reclinabant. nonnumquam etiam seden-
tium instar erigebant. Itaque supra Oda illa 27.
lib. 1. quam paullo antè commemorauimus, vnus
è conuiuii sodaleis suos Lapitharum, ac Centau-
rorum in morem tumultuanteis, atque inter se
decertare paranteis, corpore iam ad pugnam com-
posito, & expedito, hortatur ut cubito presso re-
maneant, hoc est, ut se eo corporis situ cõtineant,
quo esse, & bibere possent, non quo dimicare.
Hæc igitur verba, *Et quibus assis Lang. in cub. &c.*

Na iiij sic ex-

A sic explico, (dicendum est enim sapius) & qui pisces alli futuri sint conuiuis gratiores, quam si essent patinarij, & elixi, eosque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quod autem hic à Catio præcipitur de piscibus quibusdam assandis, Athenæus item lib. 3. scribit pisceis quosdam esse, quos assari conueniat potius, quam elixari.

VMB. ET ILIGNA NVT. GL.] aprum ex Umbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit: qui carne pingui non delectatur, seu qui abhorret à carne pingui, suas patinas implendas curat frustis apri in Umbria capti, & iligna glande pasti.

CVRVAT] implet, onerat. verbo curuandi pondus exprimere voluit, in quibusdam codicibus vulgatis impressum est, *Curuat.* cod. duo Vatic. & Iann. Faer. Torn. habent *Curuat.* sed parum refert.

LAVRENS] in agro Laurenti captus, & in locis illis palustribus natus, ac nutritus. Laurentum Latij est oppidum, Ostiæ vicinum.

B VLVIS] herbis maiusculis, quæ in paludibus nascuntur. Virg. Georg. 3. *Nec vescas salicum frondeis, vluamq; palustrem, Sed frumenta manu carpes sata.* Idem *Æn.* 2. *Limosq; lacu per noctem obscurus in vluâ Delitui.*

VINEA SVMM. CAPR.] locus, in quo insunt vites, suppeditat capreas non semper ad edendum vtilis, neque verò dubitandum est, quin caprea animalia sint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite, *Texenda sapes etiam, & pecus omne tenendum est: Præcipue dum frons tenera, imprudensq; laborum, Cui super indignas hiemes, solemq; potentem, Siluestres vri assidue, capreeq; sequaces illudunt, pascuntur onces, auidaq; iuuenta.* Quod autem dicit, capreas à vineis summitti, id est, suppeditari, aut præberi, non est intelligendum eas ibi nasci, sed è siluis vicinis pabuli causa progressas, in vineis capi. alij capreolos significari putant, qui sunt vitium cincinni intorti.

C FÆCVNDI LEP. SAP. SECT. ARM.] sapiens, id est, cui palatū sapit fortasse magis, quam cor. cuiusmodi homines in consuetudinē victus recipere nolebat M. Cato, qui Censorius dictus est, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, *Τὸν δὲ φιληδόνων πρὸς ἐπιθυμίας ἀπὸ τῶν σαρκεῶν, παρὰ τὸ μένος ἔφη μὴ δυνάσασθαι ζῆν μετ' ἀνθρώπων τὸ καρδιακὸν τὴν ἐπιθυμίαν ἐπιθυμίας τὸ ἐξ ἑστέρας.* id est, *voluptarium quendam qui cum eo vivere volebat, recusans Cato, dixit se cum eo vivere non posse, cui palatū magis, quam cor sapiat.* quamquam M. Tull. lib. 2. de finibus, negat sequi, *ut, cui cor sapiat, ei non sapiat palatum.* significat autem, leporeis armos reliquis partibus esse palato gratiores, & suauiores. iam quamobrem leporem facundum appellet, ex Aristotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligere licet. Plinius sic lib. 9. cap. 55. *Lepus omnium præda nascens, solus præter dasypodem, superfat, aliud educans, aliud in utero pilis vestitum, aliud implume, aliud inchoatum gerens pariter.*

PISCIBVS, ATQVE AVIBVS] ait se ita subtili esse palato, ut piscium, atq; auium natu-

ram & atatem solo gustatu cognitam habere possit: quod neminem è veteribus, quamuis ei rei operam dederit, consequi potuisse.

NVLLI PATVIT Q.] à nullo cognita fuit, quamuis quæsierit.

CRVSTVLA] placentas, & cetera pemmata ex farina, melle, oleo, lacte, seu caseo confecta. vitur sat. 1. lib. 1. *dant crustula blandi Doctores, elementa velint ut discere prima.*

QUALI PERF. P. SECVRVS OL.] non admodum sollicitus, seu non curans, quo oleo piscis condiat.

MASSICA SI CÆLO] si vina Massica (inquit Catus) cælo sereno subijcias, & totam noctem sub cælo puro & nitido maneat, si quid in eis crassi est, extenuabitur & liquefcet aura nocturna, idem ferè tradit Athen. lib. 1. his verbis, *οἰνοποιεῖται δὲ αὐτὸς (τὸν ἀλβανόν, καὶ τὸν φαλέρνον, καὶ τὸν ἀδριακόν) πρὸς τὸν ἥλιον, καὶ εἰς ἀναπνευστὸν τὸν θεῖον, εἰς τὸ διαπνεῦσαι τὸ πολὺ τὸ δυνάμειος, id est, facienda autem sunt ea vina (videlicet Albanum, Falernum, Adrianum) ante certum quoddam tempus, & in aperto loco, id est, sub dio ponenda, ut vis eorum multa exspirando miuatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici, nempe si quid insit crassi in vino Massico, aura nocturna extenuari, & odorem neruis aduersarium decedere. De vino Massico diximus ad Odam 1. lib. 1. ibi, *Est qui nec veteris pocula Massici, &c.* Quidam libri veteres habent *suppones*, quos sequor. alij *supponas*, ijq; pauciores.*

AT ILLA INTEGRVM PERD.] at illa, videlicet Massica, colo lineo extenuata, saporem amittunt naturalem. existimabant autem veteres colo, seu sacco lineo, vina crassiora extenuari: quod declarat versus ille Mart. lib. 12. *Turbida sollicito transmittere Cacuba sacco.* Lucret. lib. 2. *Et quamuis subito per colum vina videmus Persuere: at contra tardum cunctatur oliuum.*

SVRRENTINA] vina Surrentina fuisse admodum laudata, declarant hi versus Martialis. lib. 14. *Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum Sume: dabunt calices hæc tibi vina suos.* Totius autem huius loci hæc sententia est, Qui Surrentina vina cum Falerna facie miscet, fortasse ut vinum Surrentinum ex facie Falerna aliquid boni contrahat, & combibat, & hoc pacto melius & suavius fiat: vitello columbino in cadum coniecto fecem collectam, atque in vnum conductā, ab eo, quod liquidius est, secerat, & ita vinum turbidum, liquidum & sincerum reddit: quoniam vitellus suapte natura in fundum decedens, quicquid est à liquido vino alienum, vna secum trahit. Sic igitur fiet ut & sapor vini Falerni eum vino Surrentino commisceatur ac confundatur, & quicquid est turbidi, vi vitelli ab eo, quod est liquidum, seceratnr, idque sine colo vinario. Atqui ego contra didici ex ijs, qui vina vendunt, sumenda esse sex aut septem ouorum albumina, (non vitellos) eaque primū in dolium conijcienda: deinde virga, aut bacillo vinum, quod est in dolio, esse aliquam diu agitandum: nihil præterea. nam post illam satis longam, verbi gratia, vnus horæ agitationem

A rationem, facem, & quicquid est alienum, subfessurum.

QUATINVS] quoniam, vt fat. 3. lib. 1. *quatinus excidi penitus vitium ira, Cetera item nequeunt stultis herentia.* Lucre. lib. 3. *Quatinus est vnum inter se, coniuncta q; res est.* annotatum alio loco.

ALIENA] aliena à natura vini, turbida.

TOSTIS] assis, aut frictis, à torrendo.

MARCENTEM] languentem, cibo & potione confertum.

SQUILLIS] καείδας nominant Græci. quarum Aristoteles lib. 4. de histo. anim. plura genera esse tradit, & refert in numerum μαλακοσφάκων, id est, eorum piscium, qui crusta molli teguntur, quos Gaza crustatos appellat. Paruas squillas scribit Athen. lib. 3. reperiri in conchis patulis pinnarum custodes, vt & paruos caneros. & M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Pinna verò (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cū parua squilla quasi societatem cois comparandi cibi.* Idem eadē

B ferè lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duorū piscium consensum, atque has operas mutuas pulchrè describit Oppian. lib. 2. ἀλευτ. Ὁ σφακον αὐ βυθίας μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δὲ οἱ ἰχθύς Πίννη ναιεταί κικλημένως, ἢ μὲν ἀναλκίς, οὐτὲ π μηπισαδαὶ ὀπίσταται, ἢ τὲ π ρέξαι. Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυῶν τε δόμον, ξυλιῶ τε καλύπτειν Καρμίνος ὄνταίς, φέρβει δὲ μιν, ἠδὲ φυλάσσει. Τῶ καὶ πιννοφύλαξ κικλιόκεται, &c. id est, testa autem profundas habet crustas. habitat autem in ea piscis, qui pinna appellatur: quæ est imbecilla. neq; quicquam prouidere, aut facere potest. sed cancer communem cum eodum, & commune tectum incolit, pascitque eam, & custodit. Quocirca pinna phylax, id est, pinna custos appellatur.

RECREABIS] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

COCHLEA] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Aristoteles lib. 4. histor. anim. σφουβώδης, id est, vt Gaza vertit. turbinata.

NAM LACTUCA INNATAT] occupatio est. poterat enim quispiam dicere, lactucam ad eandem rem valere. hoc autem per occupationē refellit, cum dicit, lactucam post epulas, & largiorem potum sumtam, stomacho innatare, neq; subsidere: quæ res concoquendi vim debilitat, atque obtundit, quia ore ventriculi laxo & patente, calor innatus, qui ad cibi & vini concoctionem necessarius erat, non continetur, sed dissipatur, ac diffilatur. Itaq; nos quoq; hodie lactucas in prima mensa apponimus, easque primas omnium gustare & esse consueuimus, siue crudas, siue coctas. hūc pertinet Martialis distich. lib. 13. *Claude re que cenas lactuca solebat auorum, Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?*

C **PERNA MAGIS, ET MAG. HILL.]** hoc dicit, conuiualanguens & nauseans, in morsus reficiendus est, id est, ad epulas de integro excitandus perna, & hillis, id est, tenuissimis intestinis fartis, potius, quàm lactuca. *hilla ab hilo, id est, à minimo dicta,* inquit Varro lib. 4. de ling. Lat. *Festus autē hillam diminutiue dictā, esse ab hira, quod est intestinum ieiunum.* Nonius porro, *hillas, intestina veteres esse dixerunt. Vnde Bohilla oppidum in Ita*

D *lia, quod eò bos intestina vulnere trahens aduenerit.* Idem in morsus duæ sunt voces, non vna, vt quidam volunt, qui legunt *immorsus* pro eo, quod est, *impransus*: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morsus* igitur idem valet, quod ad morsus. appellant autem Græci hanc (vt ita dicā) in morsus refectiōne, atq; in instantiationem, ἀναστροφῆς, id est, relaxationem. Athen. lib. 4. ἐχέοντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀναστροφῆς βραβύμασιν, ὡς αὖτε τῆς ἀλμασίν ἐλαίας, ὡς κορυμβάδας καλοῦσιν, id est, vt ebantur enim veteres etiam cibus ad irritandam ac redintegrandā edendi cupiditatem accommodatis, vt oleis sale conditis, quas natatrices, seu vrinatrices appellant. Idem paullo post, *Ἐίδιον δὲ καὶ τέτταρας, καὶ κερμάτας ἀναστροφῆς χεῖν.* id est, comedebant autē & cicadas & cercopas aperiendā aut redintegrandā appetitionis cibi gratia. Idem paullo post ex Nicandro probat, ad eundem vsum rapas aceto, & sinapi maceratas adhiberi solitas. Nam ἀναστροφῆς idem ferè valet, quod aperire, & laxare. Diphilus apud eundem Athen. eodem lib. τὸ πορεσβυτέρων γὰρ ταῦτα τῶν ἠδυσμάτων ἀναστροφῆς παρὰ τ' αἰδητήλαια τὸ, πὲρ νεκαρῶδες καὶ κατηβλυμένον Ἐστιάσας, καὶ πίνον ἠδύς φαγεῖν. id est, vetera enim hæc condimenta laxant celerrimè eas parteis, in quibus inest vis sentiendi: languorē, & quicquid est obtusum in appetitione, discutunt, edendique cupiditatem, ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclope, *εὐρείας φάρυγγος, ὃ κύκλω, ἀναστροφῆς πὲρ χεῖλος, ὡς ἐπιμασσι Εφθαί καὶ ὠπία,* &c. id est, lati gutturis ὃ Cyclops, aperi labrum. nam en tibi parata sunt elixa & assata.

IN MORSVS REFCI.] sic dictum ab Horat. *in morsus refici,* vt à Virg. *Æneid. II. reficig, ad praelia menteis.*

QVIN OMN. MAL. QUÆC. IMM.] immò (inquit) ne mireris, me dixisse superiora illa adhibenda esse ad excitandam edendi cupiditatē, tamquam saturis conuiuiis gratiora, & optatiora, hoc dico amplius, illis placitura magis, quæcumque coquuntur in popinis, quæ solent esse immūda, quàm escas optimas, ac lautissimas.

F **ALLATA]** allata è popinis. quidam libri typis excusi habent *illata*, qua ex scriptura suspicatus sum aliquando legendū *illota*. omnes autem veteres partim *adlata*, partim *allata*: quos sequor.

EST OP. PRET. DVPL. PERN. IVR.] duo proponit iuris genera: vnum simplex, quod ex solo oleo constat: alterū duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis concisis, croco, conflatū est.

QUOD PINGVI] his, quæ deinceps, sequuntur, iuris duplicis naturam describit. Sed quid sibi vult hoc, *pingui mero?* cur non dixit, *Simplex è pingui cōstat oliuo: Quod dulci miscere mero, &c.* Nā vt pingue, epithetum est oleo accommodatus, Virg. *Æn. 6. Pingue superq; oleū fundens ardentib. extis:* idem Daphnide, *Craterasq; duos statnam tibi pinguis oliui:* ita & dulce, vino. Horat. *Oda 12. lib. 3. Neq; dulci mala vino lauere.* idem *Oda 13. eod. lib. Dulci digne mero.* quin pinguitudo in vino, vitium est. An hoc dicemus, ad hoc ius, quod duplex ab Horatio appellatur, componendū, vinum pingue esse aptius, quàm putum & liquidum,

A dum, atque (vt ita dicam) siccum? dulce autem oliuum ab Horatio esse dictum, quod Lucretius appellat *inolens*, id est, ἀσμοῦν, seu odoris expers, cui opponitur tætrum, & graue, seu grauis & tætri odoris oleum: quemadmodum aqua dulcis à Latinis, ὕδωρ γλυκὺ à Græcis vocatur, aqua non amara, aut non falsa? an Simeoni Bosio, Lemouici assentiamur, qui sic legendum ex vno antiq. cod. existimat? *Quod pingue immiscere mero, muriaq; decebit*: id est, quod oleum pingue, decebit mero immiscere, & muria? vel, vt ille mauult, quod ius pingue, id est, duplex. quamquam idem ait, in suo codice esse dilucidè scriptum, *At pingue immiscere, &c.* atque ita pingue interpretatur, ius duplex: à quo dissentio.

NON ALIA, QVAM, QVA BYZ.] non qualibet muria, sed ea, quæ facta sit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *quæ*. nam necessariò *quæ* legendum est: & ita habent codices calamo scripti. *Byzantia orca* porrò sunt numeri singul. recti casus, hoc modo: non alia muria ius illud miscere, id est, temperare decebit, quàm ea, quæ, orca Byzantia, verbi causa, thynnus Byzantius putruit, hoc est, liquefactus est. laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: sed longè erat laudatissima ex scombris, quæ proprio nomine garum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib. 9. cap. 6.) *infesta balenis bellua: & cuius imago nulla representatione exprimi possit alia, quàm carnis immense dentibus truculenta.*

B CORYCIO] Cilicio. Corycus, Ciliciæ, seu Pamphiliæ mons est: à quo Corycei speculatores, & exploratores appellati.

SPARSVM STETIT] *sparsum* iunxit cum casu sexto, vt saty. vlt. huius lib. *Membra gruis sparsis sale multo.* & Od. 2. lib. 3. *Sparsum odoratis humerum capillis.* sic & verbum *spargo* Od. 6. lib. 2. *Debita sparges lacryma fauillam Vatis amici.* stetit autem, id est, propemodum, concreuit.

C INSVP. ADD. PRESSA VENA FR.] id est, addes præterea oleum Venafranum, oleum ex bacca Venafrana expressum. Præstitisse ceteris oleum Venafranum declarat hoc distichon Martialis, *Hoc tibi Campani sudauit bacca Venasfri: Vnguentum quoties sumis, & istud olet.* Horat. sat. 8. huius lib. *His mistum ius est, oleo, quod prima Venasfri Pressit cella.* & sup. Od. 6. lib. 2. laudans agrum Tarentinum, *vbi non Hymetto Mella decedunt, viridig; certat Bacca Venasfro.*

PICENIS CEDVNT MALIS] ab hoc loco enumerantur secundæ mensæ fercula. secundas autem mensas etiam apud veteres fuisse alibi ostendimus.

VENNVCVLA] vua Vennucula melius in ollis conseruatur, quàm si ex ea fiat vua passa.

RECT. ALBAN. FVMO DVR.] vua Albanam melius seruatur, & diutius permanet, si fumo duretur, & fiat vua passa. vide Plin. lib. 14. cap. 2.

HANC EGO] vnam Albanam. ordo verborum hic est, Ego primus inuenior circumposuisse puris catillis vnam Albanam, cum malis: facè, & alec, & piper album cum sale nigro in cretum. ALEC] genus est liquaminis ex piscium intesti-

nis sale colliquefactis, & tabefactis. fiebat etiam D alec ex muria facè. Nonius Marcell. in voce *alec* testem citat hunc dimidiatum versum, *ego facem primus, & halec, siue alec.* infra sat. 8. *sifer, alec, facula, coa.* quamquã Priscianus hunc versum proferens, ait esse genus piscis.

PRIMVS ET INVENIOR] sic habent omnes libri manuscripti, & ij, quos Romæ, & ij, quos in Gallia consului: quos secutus sum: quamquam Nonius Marcellus in voce *halec* videtur legisse *inueni*, vt est in vulgatis. sic enim ille. *halec genere neutro.* Plautus Aulul. *Qui mihi olera cruda ponunt, halec danunt.* Horat. lib. 2. serm. *ego facem primus & halec Inueni.*

ET PIP. ALB.] piper aliud est album, aliud nigrum: quorum nigrum candido suauius esse tradit Dioscorid. lib. 2. cap. 189.

INCRETVM] incerniculo purgatum. est autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

CIRCUMPOSUISSE] id est, singulis conuiuiis apposuisse, vt singuli conuiuiæ singulos haberent catillos sibi appositos: vel circum catillos posuisse, vt alij malunt: mihi magis illa altera explicatio placet. circumposuisse dixit fortasse propterea quòd mensæ erat rotundæ.

IMMANE EST VITIUM, &c.] reprehendite eos, qui in obsonijs quidem coemendis magnum faciunt sumtum: in supellestili autem comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & similibus conquirendis, neq; vllam curam adhibent, neq; in sumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium est, tria millia sestertium in sumere in pisceis emendos: pisceis autem illos grandeis, & catos angustis patinis coercere. par est enim, si grandes sint pisces, grandeis quoq; patinas esse. Nonnulli arbitrantur hinc sumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum est facinus, sumtus ingenteis facere in coemendos pisceis, vt in angustis patinis apponantur, & edantur, qui suapte natura liberè vagari solent. ego priorem explanationem huic antepono.

F VRGERE] quasi in angustias redigere, & contrahere. quidam libri vet. habent *urguere.*

MAGNA MOVENT STOM. FAST.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiamq; pertinent. magnam (inquit) nauseam mouent hæc, siue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vinctis, dum carniū frustra suffuratur, & ligurrit: siue crater limo sit oblitus. danda igitur opera est, vt pueri, ac ministri sint mundi, loti, politi, culti, à sordibus, omniq; deformitate vacui, ad omnem munditiam & hilaritatem speciosam assuefacti, atque eruditi.

DVM FVRTA] libri aliquot veteres habent *dum frustra ligurrit*, quos malim sequi. *frusta* autè, carniū & piscium intellige.

LIGVRRIT] sic habent omnes cod. manuscripti. quo de verbo supra ad sat. 3. lib. 1.

VETERI CRAT.] & tanto pretiosiori. nam pocula antiqui artificij laudabantur: vt priore satyra. *Quo vaser ille pedes lauisset Sisyphus are.* & sat. 3. li. 1. *catillum Euandri manibus tritum.* in alijs cod. est *cra-*

A est cratera, in alijs crateri. vtrumque est vsitatum.

VILIB. IN SCOP. IN MAPP. IN SC.] danda est opera, vt pauimentum sit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia suppetat, quæ distribuantur conuiujs ad manus vinctas tergendas: vt patinæ, & cetera vasa scobe defricata sint, ac splendeant. quantulus enim sumtus inest in scopis, mappis, scobe? certè minimus. alij (in quibus est Turnebus) putant, scobem hîc commemorari ad lacunas pauimenti explendas, ex humore Ieffuso natas, vt humor omnis scobe insperfo exsicetur: quod probabilius est. talem munditiam, qualem hîc desiderat Catius, se studiose adhibiturum in ea cena, ad quam Torquatum inuitat, pollicetur Horatius epist. 5. lib. 1. *Hac ego procurare & idoneus imperor, & non Inuitus, ne turpe toral, ne sordida mappa Corruget narcis: ne non & cantharus, & lanx Ostendant tibi te.*

TEN' LAPID. VAR. LTVL. R. P.] præcisa locutio est, vt illa Od. 8. epod. *Rogare longo pu tidam te seculo, &c.* subintelligendū est enim verbum aliquod, oportet? verum est? par est? aut aliud simile. Tale est illud Virgil. 1. *Æneid. mène incepto desistere victam?* lege quæ annotata sunt ad illum locū, *Rogare longo, &c.* quibus adde illud ex Plauto Casina, princip. *Non mihi licere meam rem me solum, vt volo, Loqui, atq, cogitare, sine tedarbitro?* Sed, antè quàm huius loci sententiam explicemus, videndum est, quid significet per varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror, per varios lapides significari pauimenta marmorea versicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet. palmam autem scopam ex palma accipio. Martialis lib. 14. *In pretio scopas testatur palma fuisse.* Itaque hæc erit horum verborum sententia, Tène vique adè munditiam negligere, vt triclinium marmore pauimentatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem solita esse fieri marmorea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoscere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem, qui nunc primùm huc venerim, satiari non queo, magnificasq, villas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *illi aut tecta in villis, & sola marmorea facienti, fructus ad sumtum exiguus est.* Cato in ea orat. quam habuit, ne quis consul bis fieret. *dicere possum quibus villa atq, ades adificate, atq, expolite maximo opere, citro atq, ebore, atq, pauimentis Pœnicis stent.* pauimēta autem Pœnica marmore Numidico constrata intelligenda sunt, vt docet Festus. & Horat. sup. Od. 14. lib. 2. *& mero Tinget pauimentū superbū Pontificum potiore cenis.* vbi superbū nos Porphyriōnem secuti, marmoreum explicauimus. quamquam idem Porphir. alterā illius loci explicationem posuit, vt ibidem retulimus. Lucillius, *Quam lepidè lexes composita? vt tesserula omnes Endo pauimento, atq, emblemato vermiculato?* sic enim emendauit hos versus. quamquam licet etiā legere *emblemata vermiculata*, vt quidam malunt, pro *emblemato vermiculato*.

ET TYR. DARE CIRC. ILL. TOR.] locus est obscurus, & variè explicatus. Quidam sic: & circum toros dare, id est, circumdare toris illo-

ta toralia, videlicet vesteis stragulas purpureas illotas? & ita toralia, & vestes Tyriæ vnum erunt. D quam explicationem non probo. pleriq; per Tyrias vesteis, significari putant conuiuariū vesteis, hoc sensu, & tène oportet committere, vt conuiuæ vesteis suas Tyrias toralibus illotis, atque imundis inquinent? sed errant. nam primùm verba Horatij non recipiunt hanc sententiam. quod cum sit perspicuum, non est, quòd eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non solebant cenare purpurati, sed albatii potius, vt alibi docuimus. Omnino purpureas vesteis inter cenandū, & dum accumberent, non habebant. Contrà autem lecti, in quibus discumbebant, & in quibus dormiebant, stragulis vestibus textilibus, aut purpureis insternebantur. M. Tull. lib. 5. Tuscul. q. collocari iussit hominem in aureo lecto, strato pulcher rimo textili stragulo magnificis operibus picto. Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Hac vestis prisca hominum variata figuris, Heroum mira virtutes indicat arte.* ibidem, *Purpureæ tuum consternens veste cubile.* T. Liuius lib. 34. annalium, *Et, cum tibi viro liceat purpura, in veste stragula, vt, matrem familiaris tuam purpureum amiculum habere non sines?* Lucret. lib. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus si in picturis, ostroq, rubenti lactæris, quam si plebeia in veste cubandum.* Virg. *Æneid. 1. Arte laborata vestes, ostroq, superbo.* ibid. *stratoq, super discumbitur ostro.* Hora. sat. 6. infra. *ponit uterque In locuplete domo vestigia, rubro vbi cocco Tincta super lectos canderet vestis eburnos.* quo loco perspicue vestē intelligit eam, qua lecti insternerentur: vt & ibidē, *Ergo vbi purpurea porrectum in veste locauit Agrestem.* & Plaut. in Bacch. lectos stratos appellat. *Animaduertite, Mnesilochē, & tu Pistoclerē: iam facite In biclinio cum amica sua uterq, accubitu car: Ita negotiū est: atq, ibi in lectis stratis potetis citò.* Ego autem putabā, hæc potius ita intelligi posse, vt toralia, & Tyriæ vestes, duo sint: nempe vt tori primùm toralibus insternerentur, deinde toralia illa purpureis vestibus, seu stragulis operirentur ornatus gratia. nam primùm toral, stragulum est, quod toro iniicitur, vt docet Festus: F deinde verba hanc sententiam ferre posse mihi videntur, hoc modo, Tène decet Tyrias vesteis toralibus illotis circumponere, & circumdare? vt sit hic ordo verborum, dare Tyrias vesteis circum ill. tor. pro eo, quod est, circumdare, & circumijcere Tyrias vesteis toralibus, id est, tororum inuolucris, illotis? quam explicationem magis probat Turnebus, eamq; nuper quadriennio post quàm hæc scripsissem, in Aduersaria sua retulit: & his Ouidianis versibus confirmauit, *in medio torus est de mollibus vluis Impositus lecto sponda, pedibusq, salignis Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo Sternere consuerant.*

OBLITVM] participium oblitum coniungendum est cum prouocabulo te. tène illa facere oblitum, quanto minorem curam, sumtumq; munditia desiderat, tanto iustius reprehendendum, si negligatur: magisq; adè, quàm si non adhibeatur magnificus ille, & sumtuosus apparatus, què nulli, præterquàm diuites, adhibere possint? ne-

A *queant* autem edendum curavi veterum librorū auctoritatem secutus, pro quo vulgati habent, *nequeunt*, minus rectè.

DOCTE CATI] iocatur Horatius, & vrbane hunc Catium deridet.

NON TAMEN INTERPR. TANTVND. IV.] id est, non tamen renūtiando, & referendo, quæ ab illo audiisti, tantum mihi profueris, quantum magister ipse loquens. notum proverbium *ἴσως φωνὴ μείζων ἀπορροιαῖς εἶναι.* & illud Æschini de Demosthene, *τί αὐτὸν τῶν θεῶν ἠκονάειν.* id est, quid si bestiam audiissetis?

NON MAGNI PENDIS] id est, non magni facis. tractum ab antiquorum consuetudine, qui ante usum signatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

QVIA CONTIGIT.] nam bonum, quo frui mur, ferè minoris facimus: neq; tam attendimus aut sentimus, quantum in sit in eo fructus, cum frui mur, quam cum caremus. Itaque verè illud à M. Tullio disputatum, & demonstratum est in oratione, quam habuit ad Quirites post reditum, non longè à princip. nos carendo magis, quam fruendo, quid quæque res habeat voluptatis, intelligere. sic ille. *Res familiaris sua quemq; delectat: reliqua mea fortuna recuperata plus mihi nunc voluptatis afferunt, quam tunc incolumi tota afferebant. Amicitia, consuetudines, vicinitates, clientela, ludi deniq; & dies festi quid haberent voluptatis, carendo magis intellexi, quam fruendo, &c.*

FONTES UT ADIRE REMOTOS] fontes vltimos, & capita fontium vltima, ut de sinam riuulos consecrati, & ab ipsis fontibus hauriam, id est, ut ipsum auctorem, & inuentorem huius disciplinæ, horumq; præceptorum adire possim, atque ab ipso præcepta vitæ beatæ sumere. est autem totus hic sermo vrbانيتatis & satyricæ irrisionis plenus.

SATYRA 5.

C **H**OC quoq; Tiresia, præter narrata, petenti

Responde: quibus amissas reparare queam res

Artibus, atque modis, quid rides? iamne doloso

Non satis est Ithacam reuehi: patriosq; Penateis

Aspicere? o nulli quicquam mentite, vides, ut

Nudus, inopsq; domum redeam te vate: neque illic,

Aut apotheca procis intacta est, aut pecus. atqui

Et genus, & virtus, nisi cum re, vilior alga est. D

Quando pauperië missis ambagib. horres: Accipe, qua ratione queas ditescere. tur-

Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc,

Res ubi magna nitet domino sene: dulcia poma,

Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,

Ante Larem gustet venerabilior Lare diues,

Qui quamuis periurus erit, sine gente, cruentus

Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamè illi Tu comes exterior, si postulet, ire recuses. E

Vtne tegam spurco Damae latus? haud ita Troia

Me gessi, certans semper melioribus. ergo Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.

Et quondam maiora tui. tu protinus, unde Diuitias, erisq; ruam, dic augur, acervos.

Dixi equidem: & dico: captes astutus ubique

Testamenta senum: neu, si vaser vnus, & alter

Insidiatorem præroso fugerit hamo: Aut spè deponas, aut artè illusus omittas. F

Magna, minorue foro si res certabitur olim:

Vinet vter locuples sine natis, improbus vltro

Qui meliorem audax vocet in ius: illius esto

Defensor, fama ciuem, causaq; priorem Sperne, domi si natus erit, fecundaque coniuux.

Quincte puta, aut Publi (gaudent prænomine molles

Auricula) tibi me virtus tua fecit amicum.